

dr Ewa Cichowicz*, dr Agnieszka K. Nowak**

**SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYŻSZYCH
UCZELNI W POLSCE JAKO PRZEJAW REALIZACJI
IDEI EKONOMICZNEJ TEORII ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU**

**SOCIAL RESPONSIBILITY OF UNIVERSITIES IN POLAND
AS IMPLEMENTATION OF THE IDEA OF THE ECONOMIC THEORY
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Abstract

This article attempts to analyze the social responsibility of selected higher education institutions in Poland. The authors concluded that university social responsibility, in particular due to the convergence of assumptions, constitutes a practical dimension for implementing the principles of sustainability theory. The main objective of the article was to answer the following research questions: did Polish universities adopt the concept of social responsibility, in what areas and by what methods and tools it is implemented. The above questions were subordinated to the content of the article. In connection with the aim of the article, the initial part of the discussion was based on an in-depth analysis of the literature of the subject and in the second part, there were used the methods of examining the documents and analyzing the content of websites of selected universities in Poland.

Keywords: sustainable development, university social responsibility, education, higher education

JEL classification: A13, F63, I23, I25, Q01

* Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Instytut Gospodarstwa Społecznego; ewa.cichowicz@sgh.waw.pl

** Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Instytut Finansów; agnieszka.nowak@sgh.waw.pl

Wprowadzenie

Zgodnie z założeniami przyjętymi w ramach teorii zrównoważonego rozwoju, postrzeganego z perspektywy ekonomicznej, powinno dążyć się do rozwoju, który zapewnia trwale zaspokojenie potrzeb zarówno obecnych, jak i następnych pokoleń¹. Jego celem jest osiągnięcie zrównoważonej jakości życia członków społeczeństwa dzięki spełnieniu ich zróżnicowanych wymagań warunkujących odpowiedni oraz wszechstronny rozwój indywidualny. Rozwój ekonomiczno-społeczny wyraża się zatem nie tylko we wzroście dochodów jednostek, ale przekłada się również na poprawę innych elementów dobrobytu społecznego. W związku z tym można stwierdzić, że w przywołanej teorii uwypuklona została wielopłaszczyznowość rozwoju, uwidoczniająca się w konieczności zapewnienia długookresowej równowagi między jego trzema najważniejszymi komponentami – czynnikami ekonomicznymi, społecznymi i środowiskowymi (przyrodniczymi)².

Jednocześnie należy podkreślić znaczenie procesu edukacji dla skutecznej realizacji celów zrównoważonego rozwoju, czego wyrazem może być przyjęty w 2013 roku przez UNESCO Program Działań Globalnych Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju³ czy 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (w tym zwłaszcza Cel 4: „Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie”) sformułowanych w 2015 roku przez ONZ⁴. Szczególną rolę pełni tu sektor szkolnictwa wyższego. Uczelnie, z uwagi na wyjątkowe połączenie obszarów działalności, która koncentruje się na badaniach, nauczaniu i służeniu społeczeństwu⁵, mają wyraźnie najszerze możliwości wpływania na zmiany w sposobach myślenia i działania jednostek, aby mogło dojść do wdrożenia zasad rozwoju warunkującego zaspokojenie potrzeb społeczeństwa nie tylko obecnie, ale również w przyszłości⁶. Trzeba przy tym mieć świadomość, że proces, o którym mowa, jest pojęciem szerszym niż przekazywanie wiedzy i kształtowanie systemów wartości. Uwzględnia on założenie swobodnej wymiany myśli i poglądów w środowisku akademickim (w ramach obowiązujących standardów etycz-

¹ WCED, *Our Common Future, Report*, 1987, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> [dostęp: 29.05.2017].

² E. Kośmicki, D. Pieńkowski, D. Durnaś, S. Malinowska, *Etyczne podstawy zrównoważonego rozwoju i możliwości przewyżczenia globalnego kryzysu gospodarczego i ekologicznego*, „Ekonomia i Środowisko” 2012, nr 3(43), s. 67–71.

³ UNESCO, *Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development*, Paris 2014, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> [dostęp: 25.02.2018].

⁴ <http://www.un.org.pl/> [dostęp: 25.02.2018].

⁵ Szczegółowo zadania uczelni polskich ujęto w artykule 13 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).

⁶ A. Kalinowska, A. Batorczak, *Uczelnie wyższe wobec wyzwań celów zrównoważonego rozwoju*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, seria „Organizacja i Zarządzanie” 2017, z. 104, nr 1979, s. 282–283.

nych) czy wręcz ścieranie się różnych koncepcji⁷. Zakłada także konieczność istnienia autonomii uczelni, co powinno w szczególności gwarantować wolność głoszonych idei, badań i nauczania od nacisków politycznych czy presji o charakterze ekonomicznym.

Co więcej, uczelnie są niejako z definicji miejscem, gdzie zagadnienia teoretyczne oraz modelowe muszą być wzmacniane przez podejmowanie działań (zarówno przez pracowników, jak i pozostałe jednostki z otoczenia szkół wyższych), które przekładają się między innymi na funkcjonowanie uczelni i ich relacje z poszczególnymi grupami interesariuszy. W raportach przygotowywanych w ostatnich kilkunastu latach dla różnych organizacji międzynarodowych (w tym UNESCO, ONZ, KE) oraz podmiotów krajowych coraz częściej podkreślane jest rosnące zaangażowanie uczelni w realizację idei zrównoważonego rozwoju na płaszczyznach edukacji, zarządzania i funkcjonowania.

Jednym z praktycznych wymiarów realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju jest wdrażanie zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility* – CSR) w różnych organizacjach⁸. Z uwagi na zachodzące współcześnie procesy i zjawiska ujawniła się potrzeba rozszerzenia i modyfikacji obszaru pojęciowego społecznej odpowiedzialności – podejście to (z uwzględnieniem nowej perspektywy) zaczęło być, z pewnymi zastrzeżeniami, odnoszone między innymi do szkół wyższych. Oprócz tego uczelnie publiczne są niewątpliwie podmiotami specyficznymi, między innymi dlatego, iż są poddawane regułom rynkowym, konkurują ze sobą, ich marka ma zaś wpływ na decyzje interesariuszy, a z drugiej strony instytucje te obowiązuje imperatyw misji publicznej oraz podporządkowanie się regułom funkcjonowania i – w znacznym stopniu – zasadom nawiązywania i utrzymywania stosunków z interesariuszami, które narzuca państwo⁹.

Mając na uwadze znaczenie problematyki zarysowanej w powyższych rozważaniach, w artykule podjęto próbę analizy działań z zakresu społecznej odpowiedzialności wybranych uczelni w Polsce. W szkołach wyższych również bowiem ma miejsce stopniowa implementacja założeń teorii zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego przez wykorzystanie rozwiązań społecznie odpowiedzialnych. Podmioty te coraz częściej dostrzegają swoje znaczenie oraz wyzwania przed nimi stawiane, w szczególności w procesie uaktywniania spo-

⁷ H. Samsonowicz, *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, [w:] K. Leja (red.), *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2008.

⁸ OECD, *Corporate Social Responsibility: Partners for Progress*, OECD Publishing, Paris 2001, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/corporate-social-responsibility_9789264194854-en#.WWLVm1FpzDc#page1 [dostęp: 29.05.2017].

⁹ A. Kamińska, J. Zawila-Niedźwiecki, *Koncepcja modelu polityki informacyjnej uczelni publicznej w kontekście zrównoważonego zarządzania*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2015, t. 26, nr 1, s. 71–76.

łeczności lokalnej oraz wchodzenia z nią w dialog, który przekłada się na pogłębienie i poszerzenie interakcji z otoczeniem.

Głównym celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: „Czy polskie uczelnie przyjęły koncepcję społecznej odpowiedzialności?”, „W jakich obszarach oraz za pomocą jakich metod i narzędzi jest ona realizowana?”. Tekst rozpoczynają rozważania teoretyczne dotyczące koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu odzwierciedlającej rzeczywistość realizację zasad zrównoważonego rozwoju oraz cech szczególnych działań społecznie odpowiedzialnych (odmiennych od „pierwotnej”, klasycznej teorii CSR) uwidocznianych na uczelniach. Następnie omówiono formy aktywności podejmowane w ramach społecznej odpowiedzialności w wybranych szkołach wyższych w Polsce. W końcowych fragmentach tekstu dokonano syntetycznego podsumowania kierunków owych działań, które zakończono wnioskami z analizy zgromadzonego materiału. Wstępną część rozważań oparto na pogłębionej analizie literatury przedmiotu, a w drugim etapie posłużono się metodą badania dokumentów oraz przeanalizowano zawartość witryn internetowych wybranych uczelni wyższych w Polsce.

Specyfika koncepcji społecznej odpowiedzialności wyższych uczelni

Analiza literatury przedmiotu pokazuje, że społeczna odpowiedzialność biznesu jest terminem złożonym i nie posiada jednoznacznej oraz powszechnie przyjętej definicji¹⁰. Rozważając samo zestawienie pojęciowe, można stwierdzić, że CSR stanowi relację między podmiotami a szeroko rozumianym społeczeństwem, za którą podmioty te ponoszą odpowiedzialność¹¹. Podobne podejście do CSR ma także Komisja Europejska, dla której ów termin oznacza przyjmowanie odpowiedzialności przez przedsiębiorstwa za ich oddziaływanie na społeczeństwo¹². Organizacja działa w ramach struktur systemu społeczno-ekonomicznego, dlatego nie można jej od tego systemu odizolować, jest od niego zależna¹³, ale i – co waż-

¹⁰ D.K. Zuzek, *Spoleczna odpowiedzialność biznesu a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2012, t. 21, nr 2, s. 198–199.

¹¹ P.F. Drucker, *Spoleczeństwo pokapitalistyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 86.

¹² European Commission, *A renewed EU strategy 2011–14 for Corporate Social Responsibility*, 2011, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF> [dostęp: 23.05.2017].

¹³ A. Paszkiewicz, *Spoleczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i jej raportowanie w instytucjach finansowych*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. Zarządzanie i Finanse” 2011, nr 4, cz. 5, s. 331.

ne z punktu widzenia koncepcji społecznej odpowiedzialności – może wywierać wpływ na jego poszczególne elementy¹⁴.

Szerszą definicję wskazano natomiast w międzynarodowej normie ISO 26000¹⁵, określającej CSR jako odpowiedzialność podmiotów za wpływ podejmowanych przez nie działań już nie tylko na społeczeństwo, ale i na środowisko. Cele poszczególnych organizacji mają być zaś realizowane przez transparentne i etyczne postępowanie. Według zapisów normy społeczna odpowiedzialność powinna także być zgodna z obowiązującym prawem, brać pod uwagę oczekiwania interesariuszy, umożliwiać osiągnięcie dobrobytu i zdrowia społeczeństwa oraz zrównoważony rozwój środowiska, a jednocześnie być spójna z celami firmy. Dodatkowo ma nie tylko prowadzić do zaspokojenia potrzeb społeczeństwa i środowiska, ale także zapewnić korzyści dla samego podmiotu. Powinna więc wspierać realizację celów zewnętrznych (m.in. wzrost zainteresowania inwestorów, lojalności konsumentów i interesariuszy, a tym samym prowadzić do poprawy relacji ze społecznością i władzami lokalnymi oraz zapewniać wzrost konkurencyjności), jak również celów wewnętrznych (wzrost poziomu kultury organizacyjnej czy tworzenie pozytywnego wizerunku firmy wśród pracowników)¹⁶.

Należy jednocześnie zauważyć, że mimo iż aktywność w ramach społecznej odpowiedzialności ma charakter dobrowolny, to podmioty coraz częściej traktują ją jako obowiązkowy element realizowanych strategii. W zależności jednak od celów stawianych przed daną instytucją inne są przesłanki wdrożenia podejścia społecznie odpowiedzialnego. W podmiotach ukierunkowanych na maksymalizację zysku przeważnie oczekuje się w związku z tym pozytywnego wpływu na społeczeństwo i środowisko, a tym samym częściowej redukcji negatywnych skutków działalności¹⁷. W przypadku organizacji *non-profit* (w tym uczelni) przesłanką do wdrożenia zasad społecznej odpowiedzialności może być zmiana sposobu podejmowania relacji z interesariuszami.

Natomiast z uwagi na zadania stawiane przed szkołami wyższymi realizacja koncepcji społecznej odpowiedzialności w tych podmiotach nabiera cech szczególnych. Strategicznym celem uczelni jest podniesienie jakości na trzech głównych płaszczyznach: kształcenia, badań naukowych oraz w – nabierających co-

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Polska Norma PN-ISO 26000:2012 Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności, <https://www.pkn.pl/informacje/2013/09/iso-26000> [dostęp: 25.05.2017].

¹⁶ I. Ślęzak-Gładzik, *Społeczna odpowiedzialność w ujęciu Normy Międzynarodowej ISO 26000 Guidance on social responsibility*, „Modern Management Review” 2013, vol. XVIII, nr 20(4), s. 279–288.

¹⁷ Ewolucję zmian w postrzeganiu społecznej odpowiedzialności można znaleźć między innymi w: M. Solarz, *Społeczna odpowiedzialność banków w aspekcie wykluczenia finansowego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2010, vol. XLIV, nr 2, Sectio H, s. 242–244.

raz większego znaczenia – relacjach z otoczeniem¹⁸. Do otoczenia uczelni zalicza się przy tym przede wszystkim organizacje lokalne, regionalne i krajowe (w tym pracodawców), inne ośrodki naukowe i badawcze, organy władz na różnych szczeblach, społeczność lokalną oraz oczywiście studentów i ich rodziców, a także osoby zatrudnione na uczelni¹⁹. Proces kształcenia i prowadzenie badań naukowych, wpływając na rozwój danego społeczeństwa i gospodarki całego kraju, nie powinny mieć jednak wyłącznie charakteru utylitarne²⁰. Dlatego celem edukacji wyższej nie może być tylko dostarczanie wykwalifikowanych pracowników na rynek pracy. Równie ważnym wyzwaniem powinien być rozwój szeroko postrzeganego kapitału ludzkiego uosobionego w jednostkach, czyli – w uproszczeniu – stymulowanie ich potencjału twórczego. Oprócz tego konieczne jest podkreślenie, że misja uczelni wytycza realizację zadań o długim horyzoncie czasu. W związku z tym osiągnięcie celów powinno wpisywać się w zaspokajanie potrzeb i odpowiedź na oczekiwania deklarowane przez podmioty z otoczenia, w którym funkcjonują ośrodki akademickie²¹, a przede wszystkim powinno do tego dochodzić przez wypracowywanie nowej jakości więzi z interesariuszami. Z drugiej strony uczelnie ponoszą przecież odpowiedzialność za rezultaty procesu kształcenia, co może pozostawać w sprzeczności z dostosowywaniem się do wymagań odbiorców ich działań²². Należy jednak mieć świadomość, że właśnie dzięki realizacji działań społecznie odpowiedzialnych i relacjom z interesariuszami uczelnie mają możliwość obserwowania otoczenia i zmian w nim zachodzących, co może przyczynić się do wywierania wpływu na kształtowanie się oczekiwań tych interesariuszy.

W nawiązaniu do powyższych rozważań uzasadnione wydaje się generalne stwierdzenie, że społeczna odpowiedzialność szkół wyższych opiera się na pożądanym społecznie, swoistym zarządzaniu wiedzą, co ma przyczynić się do wzrostu dobrobytu jednostek. Realizowanie zasad koncepcji społecznej odpowiedzialności może jednak mieć dwoisty charakter. Po pierwsze – uczelnie, podobnie jak inne podmioty podejmujące świadome i aktywne działania na rzecz trwałego rozwoju zrównoważonego, mogą uczestniczyć w tym procesie, po drugie – przez wprowadzanie do programów studiów zajęć i tematów poświęconych szeroko rozumianemu podejściu społecznej odpowiedzialności uczelnie mogą

¹⁸ Ernst & Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant*, marzec 2010, s. 40, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/59579f9e6efaec82014d6d5be081ca23.pdf [dostęp: 26.05.2017].

¹⁹ C. Chapleo, C. Sims, *Stakeholder Analysis in Higher Education: A Case Study of the University of Portsmouth*, „Perspectives: Policy and Practice in Higher Education” 2010, t. 14(1), s. 12–20.

²⁰ M. Ławecka, *Społeczna odpowiedzialność uczelni wyższej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe WSH. Zarządzanie”, 2016, nr 3, s. 209–211.

²¹ L. Białoń, E. Werner, *Społeczna odpowiedzialność szkoły wyższej w kontekście jej wizerunku*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2012, nr 1/39, s. 145–147.

²² M. Geryk, *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012, s. 19–21.

wykształcić w swoich absolwentach świadomość konieczności budowania i realizowania społecznie odpowiedzialnego biznesu. Oprócz tego szkoły wyższe, angażując pracowników i studentów, budują nawyki oraz promują postawy właściwe dla zasad zrównoważonego rozwoju i działań społecznie odpowiedzialnych. Ponadto eksperci ze środowisk naukowych mogą konsultować czy współtworzyć regulacje z zakresu tych koncepcji, które mają wymiar nie tylko krajowy, ale i międzynarodowy.

Społeczna odpowiedzialność wybranych uczelni wyższych w Polsce²³

Na potrzeby artykułu dokonano syntetycznej analizy działań podejmowanych przez wybrane publiczne szkoły wyższe w Polsce. Uznano, że najlepiej ocenione (w szczególności pod względem oferowanego poziomu kształcenia) uczelnie powinny charakteryzować się najwyższym stopniem implementacji zasad koncepcji społecznej odpowiedzialności. Jednocześnie zaś z uwagi na prestiż posiadany przez najlepsze uczelnie w Polsce, ich zasięg wpływu oraz związane z tym możliwości, należałoby założyć, że powinny być one prekursorami dobrych praktyk.

W związku z powyższym badaniem objęto 11 uczelni, które, według popularnego rankingu uczelni akademickich Perspektywy 2016²⁴, uzyskały najwyższe punktowane miejsca i zostały uznane za ośrodki wiodące. Wśród uczelni wyższych objętych analizą znalazły się uniwersytety: Uniwersytet Warszawski (UW), Uniwersytet Jagielloński (UJ), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM), Uniwersytet Wrocławski (UWr) i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK), politechniki: Politechnika Warszawska (PW), Politechnika Wrocławska (PWR) oraz Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie (AGH), uczelnie medyczne: Warszawski Uniwersytet Medyczny (WUM) i Gdański Uniwersytet Medyczny (GUMed) oraz uczelnia o profilu ekonomicznym: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie (SGH).

Jak zostało to wcześniej zaznaczone, działania uczelni w ramach społecznej odpowiedzialności skupiają się zwłaszcza na propagowaniu wiedzy, transferowaniu jej do gospodarki oraz kształtowaniu postaw społecznie odpowiedzialnych wśród studentów i absolwentów, a także, jak ma to miejsce w innych podmiotach, wspieraniu swojego otoczenia (nie tylko studentów/absolwentów i swoich pracowników).

Jeżeli chodzi o pierwszy aspekt, można stwierdzić, że wiedza jest przekazywana właściwie wszystkim pokoleniom (w uzupełnieniu do podstawowej dzia-

²³ Informacje zawarte w tej części artykułu zostały zaczerpnięte z oficjalnych stron www badanych uczelni.

²⁴ <http://www.perspektywy.pl/RSW2016/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 23.05.2017].

łałności uczelni – kształcenia studentów na trzech poziomach studiów), zaczynając od najmłodszych dzieci, dla których w przypadku PW zorganizowane jest działające przy uczelni przedszkole BOBOTECHNIKA i Klub Malucha. Dopełnieniem działań na rzecz potencjalnych przyszłych kandydatów na studia mogą być oferowane na niemal każdej uczelni: uniwersytety (UMK, SGH), akademie (SGH, UJ) czy politechniki (PW) dla dzieci i młodzieży. Uczelnie obejmują też patronatem wybrane szkoły gimnazjalne oraz ponadgimnazjalne (UWr, UWM). Ciekawym przykładem jest Program Patronacki WUM²⁵, który umożliwia zainteresowanym uczniom z trzech wybranych warszawskich liceów z oddziałami dwujęzycznymi udział w cyklicznych wykładach prowadzonych przez ekspertów, uczestniczenie w konferencjach organizowanych przez WUM czy dołączenie do uczelnianych zespołów badawczych. Innym przejawem opieki nad przyszłymi studentami mogą być również: warsztaty naukowe (UMK), honorowy patronat nad Olimpiadą Wiedzy Ekologicznej (UWr), współudział w Dolnośląskim Festiwalu Nauki (UWr), organizowanie Poznańskiego Festiwalu Nauki i Sztuki (UAM) czy pomoc w tworzeniu międzyszkolnych kółek matematycznych (UWr) oraz Spotkań z chemią (UMK). W ramach krzewienia wiedzy, oprócz oferty dla młodych pokoleń, wiedzy udostępniana jest również w ramach centrów kształcenia ustawicznego (PWR)²⁶. Wszystkie uczelnie mają także w ofercie wykłady w ramach tzw. uniwersytetów trzeciego wieku czy Uniwersytetu bliżej Was (UJ) oraz Cafe Nauka (UJ).

Uczelnie w swoich misjach deklarują przekazywanie rzetelnej wiedzy oraz chęć dzielenia się wynikami swoich badań. Stąd w ramach koncepcji społecznej odpowiedzialności deklarują też ścisłą współpracę nie tylko z instytucjami naukowymi (krajowymi i zagranicznymi), ale i branżowymi oraz z firmami. Współpraca ta ma miejsce na szczeblu regionalnym, krajowymi i międzynarodowym (UJ). Do tego typu działań można zaliczyć: Platformę dla Ekspertów (PW) i Radę Gospodarczą – Platformę kontaktową UAM z gospodarką, Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej (PWR) oraz Centrum Transferu Technologii (AGH), projekty archeologiczne (UMK), akademickie inkubatory przedsiębiorczości/innowacyjności (AGH, GUMed) oraz Dział Współpracy z Administracją i Gospodarką (AGH), Centrum Transferu Technologii CITTRU (UJ), a także Konwent Interesariuszy Zewnętrznych Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych (UJ).

W ramach transferu wiedzy każda z uczelni oferuje szkolenia i ekspertyzy, przy czym większość z nich jest odpłatna bądź częściowo odpłatna (przez co nie do końca wpisuje się w zasady społecznej odpowiedzialności). Natomiast do „czystych” działań w ramach społecznej odpowiedzialności można zaliczyć bezpłatną

²⁵ <https://www.wum.edu.pl/2017-01-16-ruszył-program-patronacki-warszawskiego-universytetu-medycznego> [dostęp: 23.05.2017].

²⁶ <http://www.cku.pwr.edu.pl/> [dostęp: 28.05.2017].

Klinikę Prawa przy UW (gdzie w celu uzyskania porady wystarczy dostarczyć dokumenty dotyczące sprawy oraz przyjść na konsultację i przedstawić problem).

Promowanie przez uczelnie wiedzy w społeczeństwie odbywa się również przez prowadzenie przez nie muzeów (UWr²⁷, SGH²⁸), udostępnianie zasobów bibliotek czy swoisty mecenat nad dobrami kultury, będącymi własnością uczelni, na przykład zabytkowymi budynkami (UAM)²⁹. Z kolei Uniwersytet Wrocławski prowadzi ogród botaniczny oraz stację ekologiczną STORCZYK w Karpaczu. Miejsca te są ogólnodostępne dla mieszkańców i turystów (choć za opłatą). Uczelnie skupiają się również na wąskich obszarach wiedzy. Jednym z przykładów jest inicjatywa UWr, mająca na celu naukę języka chińskiego oraz propagowanie kultury Chin (Instytut Konfucjusza, UWr). Z kolei UMK podjął się stworzenia specjalnego portalu NICOLAUS COPERNICUS THORUNENSIS, stanowiącego miejsce prezentacji spuścizny Mikołaja Kopernika, między innymi w oparciu o zgromadzone informacje o jego życiu oraz archiwum zdigitalizowanych rękopisów tego wybitnego Polaka³⁰.

Poddane analizie uczelnie medyczne swoje działania społecznie odpowiedzialne ukierunkowują na poprawę przekazywania wiedzy na temat zdrowia i jakości życia. W ich przypadku polega to głównie na systematycznej modernizacji szpitali przyuniwersyteckich, organizacji społecznościowych imprez mających na celu promowanie zdrowego trybu życia (Piknik na zdrowie, Medyczny Dzień Nauki – GUMed³¹) czy zainicjowaniu programu Bezpieczny Poród (WUM) i akcji Braterstwo krwi (WUM).

Do działań ukierunkowanych na stymulowanie u studentów postaw społecznie odpowiedzialnych należą między innymi inicjatywa związana z osobami z niepełnosprawnościami (UW), której celem jest wykształcenie ducha poszanowania godności i praw człowieka, program wolontariatu (Uniwersyteckie Centrum Wolontariatu, UW)³² czy prowadzenie przez PW polityki przeciwdziałania lobbingsowi i dyskryminacji³³. Odłąbną inicjatywą, mającą kształtować w społeczeństwie postawy patriotyczne, jest zrealizowanie jubileuszowego filmu WUM pt. *Ludziom i Ojczyźnie*.

Do propagowania społecznej odpowiedzialności skierowanej w stronę środowiska uczelni i jej otoczenia można zaliczyć uruchamianie centrów lub serwisów karier, ułatwiających studentom oraz absolwentom kontakt z przyszłymi pracodawcami, a pracodawcom pozyskanie pracowników. Proponują one oferty

²⁷ <http://muzeum.uni.wroc.pl/> [dostęp: 26.05.2017].

²⁸ <http://uczelnia.sgh.waw.pl/pl/muzeum/Strony/default.aspx> [dostęp: 26.05.2017].

²⁹ <http://www.amu.edu.pl/dzialalnosc/relacje-z-otoczeniem> [dostęp: 28.05.2017].

³⁰ <http://copernicus.torun.pl/> [dostęp: 26.05.2017].

³¹ <https://gumed.edu.pl/293.html> [dostęp: 28.05.2017].

³² <http://www.uw.edu.pl/wspolpraca/inicjatywy-spoeczne/> [dostęp: 23.05.2017].

³³ <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Odpowiedzialna-uczelnia/Polityka-przeciwdzialania-mobbingowi-i-dyskryminacji> [dostęp: 23.05.2017].

pracy, staży czy praktyki. W ich ramach na uczelniach organizowane są Targi Pracy i Edukacji (np. UAM) i funkcjonują Kluby Partnerów (SGH). Unikalna w tym obszarze jest działalność Konwentu AGH, którego zadaniem jest formowanie modelu kształcenia pod kątem pracodawcy oraz opiniowanie kierunków działalności naukowo-badawczej akademii³⁴.

Podsumowanie i wnioski

Specyfika szkół wyższych, ich obecne warunki funkcjonowania oraz potrzeby i oczekiwania ze strony interesariuszy uczelni kształtują aktywność tych instytucji w zakresie społecznej odpowiedzialności. Szczególną uwagę zwraca się tutaj na kształtowanie młodego pokolenia (zarówno w aspekcie dydaktycznym, jak i wychowawczym), wpływ na opinię publiczną przez wypowiedzi autorytetów naukowych, dbałość o wizerunek uczelni i jej pracowników, utrzymywanie dobrych relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym oraz budowanie trwałych związków z absolwentami³⁵. Uczelnie mają świadomość, że ich misja powinna wpisywać się w koncepcję społecznej odpowiedzialności, która stanowi realizację zasad rozwoju zrównoważonego. Przykładem tego jest kodeks opracowany przez Fundację Rektorów Polskich, w którego preambule stwierdza się, że uczelnie powołane są w celu rzetelnego poszukiwania prawdy oraz dokumentowania wyników tych badań (cele badawcze), kształcenia młodzieży w metodycznym poznawaniu prawdy, wspomagania rozwoju intelektualnego i moralnego młodego pokolenia oraz przygotowania przyszłych absolwentów do odpowiedzialnego pełnienia funkcji publicznych i zawodowych w demokratycznym państwie (cele dydaktyczno-wychowawcze), a ponadto do wspierania rozwoju kulturowego i cywilizacyjnego całego społeczeństwa (cele społeczne)³⁶.

Zrealizowane badanie również wskazuje, że wszystkie analizowane uczelnie podejmują działania z zakresu społecznej odpowiedzialności. Należy przy tym podkreślić, że nie ograniczają się one tylko do działań na rzecz członków ich społeczności (studentów i pracowników, w zakresie dydaktyki oraz badań naukowych), ale obejmują również współpracę z otoczeniem społecznym, kulturowym i gospodarczym, przede wszystkim przez propagowanie nauki, popularyzowanie akademickich wartości (rzetelności, dbałości o prawdę, twórczego i krytycznego myślenia) oraz kształtowanie postaw społecznie odpowiedzialnych wśród studentów i absolwentów.

³⁴ <http://www.agh.edu.pl/uczelnia/konwent/> [dostęp: 26.05.2017].

³⁵ A. Cybal-Michalska, *Społeczna odpowiedzialność uczelni wyższych. Polskie szkolnictwo wyższe – stan i perspektywy*, „Rocznik Lubuski” 2015, t. 41, cz. 2, s. 91.

³⁶ Fundacja Rektorów Polskich, *Kodeks „Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych” KRASP*, Kraków, czerwiec 2007, s. 6, http://www.krasp.org.pl/pl/kdp/kodeks_dobre_praktyki [dostęp: 29.05.2017].

Zgodnie ze swoimi misjami uczelnie deklarują nauczanie na poziomie akademickim oraz prowadzenie innych form działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej, odpowiadających aktualnym i przyszłym potrzebom oraz aspiracjom społeczeństwa. Podkreślają ponadto współpracę z innymi uczelniami krajowymi oraz zagranicznymi, a także z biznesem. Jako ośrodki eksperckie i opiniotwórcze dążą do zapewnienia dostępu do wyników swoich badań w celu transferowania wiedzy do gospodarki. Wskazują także na przestrzeganie praw człowieka i praw pracowniczych.

W ostatecznym rezultacie, na podstawie przeprowadzonej analizy, działania podejmowane przez uczelnie w ramach idei społecznej odpowiedzialności można podzielić na kilka obszarów. Każda ze szkół wyższych prowadzi oczywiście aktywność w zakresie edukacji społeczeństwa, badań naukowych oraz oddziałuje na opinię publiczną, wywiera wpływ na rynek pracy i kształtuje otoczenie polityczno-gospodarcze. Ponadto adresatami szczególnych, ukierunkowanych działań są bardzo często wybrane grupy interesariuszy: niepełnosprawni, dzieci oraz studenci, alumni i pracownicy uczelni. Uczelnie angażują się niekiedy we wsparcie akcji charytatywnych oraz inicjatyw mających na celu ochronę środowiska naturalnego. Natomiast w przypadku szkół wyższych o wyraźnym sprofilowaniu (lub ewentualnie ukierunkowania poszczególnych wydziałów) mają miejsce działania związane z charakterem owych uczelni – na przykład dotyczące ochrony zdrowia na uczelniach medycznych.

Dokonując oceny metod i narzędzi wykorzystywanych przez uczelnie w ramach działań społecznie odpowiedzialnych, można zauważyć duże rozproszenie wybieranych rozwiązań. Spośród jedenastu uczelni tylko jedna powołała fundację (UMK), a inna realizuje program wolontariatu (UW). O braku wypracowanych standardów społecznej odpowiedzialności przez uczelnie może świadczyć też fakt, że jego zadania są często realizowane przez biura prasowe. Natomiast teoria podkreśla różnicę między funkcjami idei społecznej odpowiedzialności (czy nawet klasycznego podejścia CSR) a public relations (PR). Podstawowym celem PR jest budowanie klimatu akceptacji do poczynań podmiotu, czyli kreowanie przyjątego wizerunku w celu wzrostu wartości firmy³⁷, inaczej niż w przypadku podejścia społecznie odpowiedzialnego, którego celem jest odpowiedzialny sposób funkcjonowania danego podmiotu w przestrzeni społecznej, ekonomicznej i środowiskowej. Wśród wyjątków można wskazać wcześniej wspomnianą fundację UMK oraz deklarację UJ, w której podkreślono, że współpraca tego uniwersytetu z otoczeniem ma miejsce na płaszczyźnie ogólnouczelnianej i jest realizowana między innymi przez Centrum Innowacji, Transferu Technologii i Rozwoju oraz Sekcję Karier, a także w ramach wydziałów i podległych im jednostek³⁸.

³⁷ E.M. Cenker, *Public relations*, Wyższa Szkoła Bankowa, Poznań 2000, s. 14.

³⁸ <http://www.uj.edu.pl/wspolpraca/wspolpraca-z-otoczeniem> [dostęp: 23.05.2017].

Bibliografia

- Białoń L., Werner E., *Spoleczna odpowiedzialność szkoły wyższej w kontekście jej wizerunku*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2012, nr 1/39.
- Cenker E.M., *Public relations*, Wyższa Szkoła Bankowa, Poznań 2000.
- Chapleo C., Sims C., *Stakeholder Analysis in Higher Education: A Case Study of the University of Portsmouth*, „Perspectives: Policy and Practice in Higher Education” 2010, t. 14(1).
- Cybal-Michalska A., *Spoleczna odpowiedzialność uczelni wyższych. Polskie szkolnictwo wyższe – stan i perspektywy*, „Rocznik Lubuski” 2015, t. 41, cz. 2.
- Drucker P.F., *Spoleczeństwo pokapitalistyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Ernst & Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant*, marzec 2010, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/59579f9e6efaec82014d6d5be081ca23.pdf [dostęp: 26.05.2017].
- European Commission, *A renewed EU strategy 2011–14 for Corporate Social Responsibility*, 2011, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF> [dostęp: 23.05.2017].
- Fundacja Rektorów Polskich, *Kodeks „Dobre Praktyki w Szkolach Wyższych” KRASP*, Kraków, czerwiec 2007, http://www.krasp.org.pl/pl/kdp/kodeks_dobre_praktyki [dostęp: 29.05.2017].
- Geryk M., *Spoleczna odpowiedzialność uczelni*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012. <http://copernicus.torun.pl/> [dostęp: 26.05.2017]. <http://muzeum.uni.wroc.pl/> [dostęp: 26.05.2017]. <http://uczelnia.sgh.waw.pl/pl/muzeum/Strony/default.aspx> [dostęp: 26.05.2017]. <http://www.agh.edu.pl/uczelnia/konwent/> [dostęp: 26.05.2017]. <http://www.amu.edu.pl/dzialalnosc/relacje-z-otoczeniem> [dostęp: 28.05.2017]. <http://www.cku.pwr.edu.pl/> [dostęp: 28.05.2017]. <http://www.perspektywy.pl/RSW2016/ranking-uczelni-akademickich> [dostęp: 23.05.2017]. <http://www.uj.edu.pl/wspolpraca/wspolpraca-z-otoczeniem> [dostęp: 23.05.2017]. <http://www.un.org.pl/> [dostęp: 25.02.2018]. <http://www.uw.edu.pl/wspolpraca/inicjatywy-spoeczne/> [dostęp: 23.05.2017]. <https://gumed.edu.pl/293.html> [dostęp: 28.05.2017]. <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Odpowiedzialna-uczelnia/Polityka-przeciwdzialania-mobbingowi-i-dyskryminacji> [dostęp: 23.05.2017]. <https://www.wum.edu.pl/2017-01-16-ruszyl-program-patronacki-warszawskiego-universytetu-medycznego> [dostęp: 23.05.2017].
- Kalinowska A., Batorczak A., *Uczelnie wyższe wobec wyzwań celów zrównoważonego rozwoju*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, seria „Organizacja i Zarządzanie” 2017, z. 104, nr 1979.
- Kamińska A., Zawila-Niedźwiecki J., *Koncepcja modelu polityki informacyjnej uczelni publicznej w kontekście zrównoważonego zarządzania*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2015, t. 26, nr 1.
- Kośmicki E., Pieńkowski D., Durnaś D., Malinowska S., *Etyczne podstawy zrównoważonego rozwoju i możliwości przezwyciężenia globalnego kryzysu gospodarczego i ekologicznego*, „Ekonomia i Środowisko” 2012, nr 3(43).
- Ławecka M., *Spoleczna odpowiedzialność uczelni wyższej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe WSH. Zarządzanie” 2016, nr 3.
- OECD, *Corporate Social Responsibility: Partners for Progress*, OECD Publishing, Paris 2001, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/corporate-social-responsibility_9789264194854-en#.WWLVm1FpzDc#page1 [dostęp: 29.05.2017].

- Paszkiewicz A., *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i jej raportowanie w instytucjach finansowych*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. Zarządzanie i Finanse” 2011, nr 4, cz. 5.
- Polska Norma PN-ISO 26000:2012. *Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności*, <https://www.pkn.pl/informacje/2013/09/iso-26000> [dostęp: 25.05.2017].
- Samsonowicz H., *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, [w:] K. Leja (red.), *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2008.
- Solarz M., *Społeczna odpowiedzialność banków w aspekcie wykluczenia finansowego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2010, vol. XLIV, nr 2, Sectio H.
- Ślęzak-Gładzik I., *Społeczna odpowiedzialność w ujęciu Normy Międzynarodowej ISO 26000 Guidance on social responsibility*, „Modern Management Review” 2013, vol. XVIII, nr 20(4).
- UNESCO, *Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development*, Paris 2014, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> [dostęp: 25.02.2018].
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).
- WCED, *Our Common Future, Report*, 1987, www.un-documents.net/our-common-future.pdf [dostęp: 29.05.2017].
- Zuzek D.K., *Społeczna odpowiedzialność biznesu a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2012, t. 21, nr 2.

Streszczenie

W artykule podjęto próbę analizy społecznej odpowiedzialności wybranych wyższych uczelni w Polsce. Autorki wyrażają pogląd, że z uwagi na zbieżność założeń koncepcja społecznej odpowiedzialności uczelni stanowi praktyczny wymiar realizacji zasad teorii zrównoważonego rozwoju. Głównym celem artykułu uczyniono natomiast udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: „Czy polskie uczelnie przyjęły koncepcję społecznej odpowiedzialności?”, „W jakich obszarach oraz za pomocą jakich metod i narzędzi jest ona realizowana?”. Powyższym pytaniom podporządkowano treść artykułu. Wstępną część rozważań oparto na pogłębionej analizie literatury przedmiotu, a w drugiej części posłużono się metodą badania dokumentów oraz przeanalizowano zawartość witryn internetowych wybranych uczelni wyższych w Polsce.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, społeczna odpowiedzialność uczelni, edukacja, szkolnictwo wyższe

Numer klasyfikacji JEL: A13, F63, I23, I25, Q01